

Rahbeks Have

(Holbæk øst / 1970)

'Forfatterkvarteret'.

Knud Lyne Rahbek, 1760-1830.

Gift med Kamma Rahbek, 1755-1829.

De boede i 'Bakkehuset' (Rahbeks Allé på Frederiksberg), der blev datidens kulturelle samlingssted, en litterær salon, hvilket ikke mindst var hendes fortjeneste.

K.L.R. bliver ikke husket som forfatter, men mere som litteraturhistoriker, spec. vedr. teaterstoffet og som kritiker. Han var professor ved Universitetet og i en periode teaterdirektør for Det Kongelige Teater. Teatret var hans store passion, men skuespiller blev han ikke. Han ydre indbød ikke til det og med sit ildrøde hår fik han øgenavnet 'Faklen', men han var dus med det halve København.

Også hans udgivelser – f.eks. 'Minerva' og 'Tilskueren' – stod der respekt om. Han står som den egentlige skaber af *tidsskriftet* i Danmark.

Også Holbæk havde sit 'Bakkehus', der var bolig for Carl Jacobi (1874-1938) og hustru Alma. Han var forfatter og byens bibliotekar og sammen med borgm. Alfred Hansen iværksattes Danmarks første udlån fra bogbil (1929) efter amerikansk forbillede. Hun var skuespillerinde og instruktør (f.eks. af festivitaten ved byjubilæet 1936). Her i 'Bakkehuset' i tilknytning til Stenhus, blev der også holdt litterære saloner, når foredragsholdere besøgte byen. Salon-niveauet ufortalt. Efter sigende er bygningen den nuværende Lilleskoles ældste bygning.

Ranunkelvej

(Holbæk øst / 1964)

Bogstavet **R** i 'Blomsterkvarteret'.

Navnet kommer fra latin *Ranunculus* og betyder 'lille haletudse', men her i Danmark kender alle den, når man siger 'smørblomst' eller i dyrket form 'guldknap'.

Familien er stor og rummer f.eks. 'anemone', 'engblomme', 'akeleje' og 'vandranunkel', der kan dække vandhuller med et snehvidt blomsterdække.

Rebslagervej

(Holbæk syd / 1979)

'Håndværkerkvarteret'.

I Holbæk har der flere steder været 'reberbaner' f.eks. i 'Bagstræde' og på 'Markedspladsen'. Der krævedes god plads – jo længere, jo bedre.

I banens ene ende stod 'reberhjulet'. Herfra gik reberen baglæns med f.eks. hamp omkring livet. Hampen snoedes til 'snore', der hang i banens længde i nogle opstillede galger.

Faglige udtryk er 'snore', 'dukker', 'trosser' og 'kardeller' i forskellige tykkelser.

NB Byens sidste rebslageri blev først nedlagt omkring 1960. Det blev overtaget 1880 af 1. generation af familien Lassen (fra 1902 også isenkræmmer på Ahlgade) efter en Bournonville og lå i en lang tarm mellem haveenderne fra husene på Seidelinsvej og Labæk. Banen havde indgang fra Østre Skolegade.

I de seneste år (efter 2. Verdenskrig) var 'Slageriet' reduceret til **NB NB: at slå reb af de høstbindegarnsrester og –ender bønderne indleverede!** Knuderne blev skåret af, stumperne samlet og bønderne fik reb til ca. ¼ af prisen. (Det blev til ca. 30 tons reb om året). 2. generation Lassen opfandt de *endeløse drivremme* (i 1888), men det er en helt anden historie – og den kræver en 'Drivremvej'.

Regnbuen

(Holbæk øst / 2003)

'Himmelkvarteret' omkring den 'gamle' *Solhøj*, der er en dysse fra bronzealderen.

Alle kender regnbuen, der ender ved skatten. Fænomenet skyldes, at sollyset brydes og reflekteres i vanddråberne. Farverækkefølgen er rød, orange, gul, grøn, blå og violet.

Regnbuen er knyttet til den græske gudinde 'Iris', der er Zeus' sendebud til menneskene. Ikke mærkeligt, at det farvede område om pupillen i vort øje har fået navnet regnbuehinde eller iris.

Rensdyrvej

(Vipperød / 1972)

Et lille 'dyrekvarter' i Vipperød.

Både han og hun bærer gevir.

1200-årige fund har med al tydelighed vist, hvilken rolle renen har spillet for vore forfædrene. Den har – mere end noget andet dyr – simpelthen været livsgrundlaget for mennesket. Føde, klæder, skind til beboelse, redskaber og våben.

Nutidens vildrener deles i 3 grupper, skov-, tundra- og polarrener, men når der siges 'ren' i dag, tænkes der på tamrenen. Den er som i svunden tid den absolutte livsbetingelse for nutidens ren-nomader udvidet med transportfunktionen.

Sig '*Rudolf*' til et barn i dag og få svar på hvilken 'hjort' det er.

Her ligger Vipperød skole – en 'kernesko' efter engelsk mønster – ved arkitekt Monrad Hansen og Ib Steen Andersen. Fire skoler i én: Algestrup (fra 1916), Sdr. Asmindrup (1879), Grandløse (1905) og Tjebberup (1905).

Ridebanevej

(Udby / 1987)

Navnet måtte give sig selv. Før beboelsesudstykningsen fra 'Skovgården' blev der afgivet et jordlod til 'Ridebane 1'. I dag er arealet et tilgængeligt græsareal for skolen m.fl. Senere blev 'Ridebane 2' anlagt længere mod vest og i dag er den tredje anlagt ved hallerne.

Riffelhavevej

(Holbæk syd / 1918)

Et herligt navn, som endnu ikke har kunnet forklares/tydes.

Man ved nogenlunde, hvor '*Riffelhaven*' har ligget og man ved med sikkerhed, at navnet ikke har noget at gøre med skydevåbnet, altså ikke en lille skydebane nær slottet.

I '*matriklen af 1688*' nævnt som 'slottets store vænge mod syd'. Måske har en af slottets tidligere ladegårde ligget her.

Man ved også, at skellet lå ved Bysøgaardet og senere (før jernbanen 1874) lå noget af '*Riffelhaven*' (Agentens mark) lige syd for det plankeværk, der lukkede Nygade.

Borgmesteren og Rådet har også haft et stykke af '*Riffelvænget*', den såkaldte '*Tyrejord*', hvor man holdt 2 tyre til byens køer.

Men ellers er der plads til mange gisninger. Har ordet noget at gøre med '*fure*' eller '*rille*' (riflet fløj)? Måske kunne arealet være 'riflet' i en kort periode, men permanent? Næppe. Kan der engang have været tale om en afskrivningsfejl. '*Ribbelhaven*' med henvisning til at 'ribbe', plukke eller pille altså noget med frugtbuske.

Eller '*Revlhaven*', hvor 'revl' er små buske. Gisningerne kan være mange – og ukvalificerede.

Øst for og parallelt med løb '*Riffelvænget*', som i dag er en del af Valdemar Sejrsvej.

Ringmosevej

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Områdets lille, runde mosedrag har givet navnet.

Mosen ligger lavt – vejen højt.

Moser har altid spillet en stor rolle i vor hverdag.

Fra dette lave, fugtige område er der i generationer gravet tørv, æltet tørv og fremstillet tørvestrøelse. Alt sammen dannet af rådne planter, der formuldes i enten *højmoser* (kalkfattige) eller *lavmoser* (kalkrige). Højmosetørv giver lidt aske, mens der kommer megen aske fra lavmosetørv.

Når der er '*ugler i mosen*' ved alle, at der er noget galt, men oprindeligt var det nu *ulve*, der var på spil. Den sidste ulv blev skudt i Jylland 1752, så efter den tid ---.

Over for vejens begyndelse – ved Svovlsbjergvejens 'knæk' – ligger 'den gamle kro', hvoraf der reelt kun er et gammelt hønsehus og en staldbygning fra 1901 tilbage. Selve huset er bygget på kroens tomt efter en brand 1936 (se også Kisserup Strand Vest).

Ringstedvej

(Holbæk syd / + 1975)

Var sammen med Roskildevej indfaldsvejene fra syd, og de løb sammen syd for byen (reelt i Merløse sogn) ved nuværende sygehus.

Ringstedvej mistede sin trafikale betydning, da Valdemar Sejrs Vej blev udfaldsvej 1975.

Den 'inderste' del af Ringstedvej ud til Tveje Merløse fik koblet adjektivet '*gammel*' på og først efter Harmskrydset/Omfartsvejen finder den sin gamle retning mod Ringsted – og sit navn igen.

Kommunen købte *Harmsgården's* jorder 1972 dels til Valdemar Sejrsvej'en og dels til et industrikvarter, men ikke mindst for at sikre friareal omkring Tveje-Merløse kirke. (Se også *Roskildevej*).

Risvænget

(Tuse /)

Udstykning fra 'Vossevadgård'.

Endnu et af vejnavneparadokserne.

Sammen med gode 'danske' kornsorter: byg, havre, hvede, hirse og rug blander denne asiatiske plante sig her i 'Vossevad' området, Tuse.

Risen stammer fra Indokina og har været dyrket i Asien i over 5000 år. Den krævet meget varme og meget vand og er ikke egnet til dyrkning på vore breddegrader.

Langt de fleste mennesker brødfødes af denne plantes korn. Herhjemme kender vi den i mange varianter, velfærdssamfundets velsignelse.

Også i flydende form genfinder vi risen f.eks. i 'Arrak' og 'Sake'.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Roedsvej

(Bymidte / 1922)

Møller Hans Chr. Roed (1815-1886) lægger navn til vejen, der oprindeligt gik fra Labæk-Strandmøllevej til i dag ca. Tværvej.

Her lå en af østbyens 4 møller: *Roeds(minde) Mølle*. De øvrige var Stormøllen, Lillemøllen og Strandmøllen.

Møllen – en hollandsk mølle (se *Møllebrovej*) – rejses 1856, sælges 1889 til Storemøllen og nedrives 1922. Fætter Kryger har ejet møllen fra 1876-1889 og i den periode kaldes den 'Krygers Mølle'.

Roedsvej var dengang forbundet til Labæk med Møllevej, der i dag aspirerer til at være Holbæks mindste vej.

Møller Roed byggede 1852 gården '*Vilhelmslyst*', der lå ca. hvor Fjordgårdsbebyggelsen ligger i dag. '*Vilhelmslyst*' købes 1877 af proprietær Olaf Rager.

Da 'Forskjønnelsesforeningen' ca. 1850 anlagde stien i og om '*Plantagen*' (i dag Østre Anlæg) kørte møller Roed gratis 75 læs grus til projektet.

Rolighedsstræde

(Bymidte /)

'*Stræde*' markerer, at det er den gamle del af byen. I vestbyen findes 'Rolighedsvej' 1597 er strædet benævnt '*Rolighedt*' (men er ældre end det) og med lidt forskellige stavemåder undervejs har 'Grundtaksten 1682' navnet '*Rolighed*'.

Ikke nogen stor bebyggelse. F.eks. mod nord: 'tre smaa Vaaninger, fire Vaaninger med Hauge, en Gaard, tre øde Pladser og et lidet øde Sted med Haugerum'. Betydeligt mindre på 'søndre side'.

24. oktober 1837 stiftedes '*Asylet i Rolighed*' for småbørn, hvis forældre begge havde udearbejde og 1877 opførtes en ny bygning, da børnetallet havde passeret 100.

Fritidshjemmets hus blev bygget 1914.

1920 blev strædet 'skåret over', da Brogade blev ført igennem fra Labæk til den kommende nye havn.

I 1500-tallet benævnes Strædet '*Kattesund*', hvilket iflg. Albert Thomsen kunne tyde på, at der har ligget et lille forsvarsanlæg (en *kat*) her ved vandet. Visse ældre fund – desværre ikke undersøgt af sagkyndige – kan tydes således.

Men der ligger også en anden '*kat*' begravet. Dels kan '*kat*' betegne et lille skib og dels et smalt farvand, hvor kun små skibe kan sejle. Hollændernes betegnelse (midt i 1600-tallet) for vort store indre farvand var '*Kattehullet*' / '*Kattegat*': så snævert, at kun en *Kat* kan komme igennem.

Et '*gat*' er en smal åbning.

Asylets historie er levende beskrevet i '*Hvor spiren gror*' af Lise Høyrup og Gert Hansen. Et asyl er et fristed, af græsk asylos, ukrænkelig.

Stræde: snæver gade.

Rolighedsvej

(Holbæk vest /)

Vejen er indtegnet på 1920-bykortet både med navn og huse.

Det er ikke særlig heldigt, når 2 vejnavne er næsten sammenfaldende som denne og foranstående. Specielt ikke, når det er inden for samme 'distrikt'.

Lokalkendte og personer med lidt historisk viden ved, at '*stræde*' – en snæver gade, en gyde – hører til en ældre periode og derfor til i bymidten – '*vejen*' må man normalt finde lidt længere væk.

Mange er gået forkert.

Der findes mange Rolighedsveje både i Københavnsområdet og i provinsens byer. Måske har det skulle give udtryk for noget optimistisk, måske for noget 'idealiseret'.

'Rolighed' og 'Enighed' er knyttet til 2 naboveje her i vestbyen. Navnene fører tanken hen på socialdemokratiske tanker/mærkesager. På landsplan finder der ca. 125 'Rolighedsveje' og ca. 30 'Enighedsveje'.

Rosen

(Bymidte / 1912)

1897 var Jernbanevej ført igennem til Smedelundsgade.

Og hvad så? til højre/til venstre?

Men byens udvikling kunne kun gå én vej: mod øst! og det havde '*konsortiet*' (Anders Larsen, Julius Mortensen og Carl Reffs) indset for længst. Der skete noget 'ude på konsortiet', som man sagde.

Markedsgade var brudt igennem fra Labæk 1852 og Markedspladsen 'anlagt' samme år. *Borgerstiftelsen* var bygget 1862 og skolen på Tidemandsvej (Centralskolen, nu Østre Skole) var påbegyndt 1901.

Og '*derude*' var et vejnet og en bebyggelse. Det var nødvendigt at få 'slået hul' i Smedelundsgades husrække, men først 1906 købte kommunen et hus, rev det ned og skabte en smal passage/fodgængersmøge, der fik det folkelige navn '*Tudehornet*', vist nok på grund af en lidt ejendommelig form.

Da presset østpå var blevet for stort, købte kommunen nabohuset, beværtningen '*Rosen*', brød huset ned, anlagde en vej til Markedspladsen og gav vejen navn efter beværtningen.

Ejeren af '*Rosen*' overtog restauration '*Café Sommerlyst*' på hjørnet af Labæk og Markedsgade.

Holbæks første brugsforening (1909) lå i Labæk på vesthjørnet af Markedsgade, en del af den resterende '*Holbækgård*', men flyttede 1916 ind i den flotte bygning Rosen 5. Arealet blev købt af Erfurth og arkitekt var Vilh. Olsen. Ombygget 1928.

På hjørnet af Smedelundsgade lå Erfurths smukke bygning, der 1979 måtte vige for '*nybyggeriet*', den nye brugsforening, nu '*Smedelunds Arkaden*'.

Inde i den nye brugs kunne man tale om '*Skriften på væggen*'. Ikke 'mene, mene, tekel, ufarsin', men noget mere manende til de ansatte: '*Ikke tjene på andre, men tjene hverandre*'. Hvem der var inspiratoren vides ikke, ej heller om det kun var i denne brugs, men sætningen var faktisk andelsbevægelsens grundtanke i en nøddeskal.

Den første brugsforening åbnede i Thisted 1866.

Den hvide villa (nr. 6) – skorstensfejerens hus – har tidligere rummet '*Frøken Olesens Pensionat*', et af byens flere fra en svunden, men ikke så fjern fortid. Fra 1999 har den rummet den kommunale '*Familierådgivning*', som nedlægges 2005.

'Rosen' må være på byens top-5-liste over mindste veje.

Rosenparken

(Kisserup Strand / 1973)

'Sommerhusområde'.

Et noget prætentivt navn for så lille en vej i et sommerhusområde. Tanken går umiddelbart til Slottets rosegård eller til Klosterhaven, hvor man i århundreder har forfinet blomsten.

I dag findes der 1000-vis af forædlede sorter af denne '*Blomsternes Dronning*', '*Blomster-*

nes Blomst', 'Naturens Mesterstykke' eller hvilket superlativ, der nu er knyttet til den. 'Sub rosa' (under rosen) betød i det gamle Rom, at en ophængt rose over bordet indebar, at alt var sagt i *fortrolighed*, under tavsheds-løfte – gælder også i dag.

Rosenvænget

(Holbæk syd/ 1970)

Tidligere 'Marthavej' (1924), første del fra Gl. Ringstedvej og 'Mathildevej' (1924) fra 'knækket'. Et rigtigt 'pige kvarter' idet 'Annavvej' (1924) og 'Marianevej' (1926) også indgik i området her ved 'Anstaltens Frugtplantage'. (Se også 'Spånebak', sidste afsnit).

Rosenplanten er oprindelig orientalsk og på oldpersisk betyder navnet 'tornebusk'.

Den er dyrket siden oldtiden, men findes i mange udgaver som vildtvoksende i vor natur. Frugten hedder *hyben* og den har man opkaldt en vej efter (se denne).

Det talte og skrevne sprog er fyldt med henvisninger og beskrivelser af blomsten og navnet går igen i lokaliteter og bygninger og personnavne.

Og hvem husker ikke poesibogens første hilsen: 'Roser er røde---'.

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Roskildevej

(Holbæk øst / 1802)

Hovedlandevejen til/fra Roskilde. Punktum. Men der er nu mere historie bag det end som så.

For det kunne have været, at vi ikke havde haft den.

At vi bare havde været 'noget' på en stikvej. At vi ligesom i jernbanespørgsmålet kunne have været endt som et sidespor, hvis ikke---. Roskilde-Kalundborg hovedlandevejen gik syd om Holbæk, drejede mod vest ca. ved Vipperød, gik over Gammelbro til Springstrup og videre til Tuse Laage/Tudse – en rute der i dag (fra 1940) virker bekendt: 'Omfartsvejen'.

1705 var der planer om en ny R-K-landevej med sigte mod Knabstrup (ville have mindet

lidt om den nuværende 'Skovvejen'), hvilket fik borgerne i Holbæk op af stolene. Pro et contra – mest contra. Udgifterne for byen ville blive for store osv.

2 ting reddede vejføringen til Holbæk: tiden og 2 mænds kamp for projektet, *apoteker Worsøe* og *købmand Joachim Bang* (se Bangs Allé).

1795 bestemte majestæten, at Hovedlandevejen skulle gå fra Elverdammen via Holbæk, Tuse, Bregninge til Kalundborg. Men først 1802-03 var vejen anlagt, så der havde været tid til at omlægge og brolægge gadenettet i Holbæk by.

Kongen bestemte, at 'visse menigmand' fysisk skulle deltage i arbejdet fra Maltes kro at regne.

Landevejen snor sig ikke fra landsby til landsby, men skærer lige igennem det dejlige kuperede landskab.

I retning mod byen, lige før Holbæk Have og den nye rundkørsel, står en mandshøj, flot '8 Miil-sten'. Se efter den.

Afstanden er målt fra København og da én Miil er ca. 7½ km er afstanden 60 km til Rådhuspladsen. Lidt længere 'ude' står den nyere 60-km sten.

50 m herfra – nord for rundkørslen – lå *Bomhuset*. Bomhusmanden opkrævede 'bom(me)-penge' (Kgl. forordn. 1786, '—landsfaderlig Omhue—'). Det var en afgift, der blev lagt på kørende, ridende og drevne husdyr som hornkvæg, svin og får, til vedligeholdelse af vejene (ophævet 1854).

Denne bompasning bortforpagtedes.

På nyanlagte 'chausséer' (landeveje) efter 1763 (på Sjælland og Fyn) blev der rejst en bom for hver mil (7½ km.).

Efter ophævelsen blev afgiften lagt over på byens 'hartkornsskat', da stats- og amtskasserne jo mistede beløbet. (Ved 'hartkorn' angives jordens værdi). Byg og Rug er 'hart'-korn, medens Hvede og Havre er 'blødt' korn. En gårds afgifter blev i tidligere tid fastsat efter 'det hårde korn' (reelt bonitet, senere indgik andre indtægtsmuligheder).

Roskildevej løb som *allé* sammen med Ringstedvej. I forgreningen på den gamle 'Vippe-

banke (galgebakke) ligger amtets *sygehus* (1844) og amtets '*Arbejds-, Tvangsarbejds- og Daareanstalt*' (1890) ved arkitekt Fr. Levy. I nyere tid både centralvaskeri, central-køkken og andre funktioner for amtets sygehuse.

Lensbaron Løvenskiold skænkede i 1850 vejtræer (100 stk. poppel- og rønnetræer) til en allé mellem 'Smedelundsporten og Bomhuset'.

Bomhuset lå som tidligere nævnt lidt mod nord for den nye (2005) rundkørsel ved L. C. Worsøesvej og på vestre side af Roskildevej. Ældre fotoer viser den sidste del af Roskildevej som en smuk allé.

Holbæks bom blev nedlagt 1855 ved forpagtningens udløb. En guldgrube havde det ikke været, for megen trafik gik 'om igennem' Tåstrup for at spare bompengene. 'Ladegården' købte huset og med forskellige ejere lå det og mindede om en fortidig vejskat indtil 1968, da det blev revet ned i forbindelse med Holbæk Haves gennemførelse til Roskildevej og områdets sanering.

På østsiden af Roskildevej lige før 'afslutningen' ligger det gamle Merløse *Alderdomshjem* (1914) tegnet af Ivar Bentsen (jf. 'hans vej').

Rugager

(Holbæk syd / 1996)

I skrivende stund ikke anlagt.

Vil nok blive den 'yderste' vej mod Tveje Merløse Kirke.

Ager: se ordforklaring omkr. '*jorder*'.

Rugmarken

(Markeslev Strand /)

'*Mark*' skal her nok tolkes med nutidig betydning.

I '*rug*' gemmer der sig betegnelsen '*vild kornsort*', hvilket stemmer godt overens med, at dén og havren kaldes de '*vilde kornsorter*' i modsætning til de oprindelige '*dyrkede kornsorter*', byg og hvede.

Rugen stammer fra en vildtvoksende græsart i Middelhavsområdet og har eksisteret i Danmark siden jernalderen.

Den er nøjsom (ofte på sandet jord) og hårdfør (tåler vinterkulde og sne) og findes både som vinter- og vårrug.

Den er nok det vigtigste brødkorn i Danmark, jf. nationalspisen '*rugbrød*', der bages med grundsubstansen '*surdej*'. Rugmel indeholder ikke 'gluten' (proteinstof).

Rughalmen bruges i stor udstrækning til 'hakkelse' (kreaturfoder) og som tagdækningsmateriale.

Når blomsterstøvet føres af vinden hen over marken, '*drær*' rugen. Når den '*skrider*' sætter den aks. Ingen har beskrevet rugen med alle dens facetter smukkere end Jeppe Aakjær. Kendetegn: korte '*stakke*', spidserne på '*avnerne*', der er aksets dækblade.

Skolerim om kernen – *med rynket bug*: **rug**.

Rugvænget

(Tuse /)

Udstykning fra 'Vossevadgård'.

Vænge: se ordforklaring omkr. '*jorder*'.

Rundingsholms Allé

(Holbæk øst / 1970)

Gården 'Rundingsholm' er resultatet af sammenlægning af en gammel 4-længet gård og jordene fra '*Labæksgaard*' i Holbæk by. Da kohold blev forbudt i byen, blev '*Labæksgaard*' solgt (lå hvor Brogade blev brudt igennem) og ejeren flyttede ud, købte yderligere gård og jord og byggede et nyt *stuehus*, der i dag ligger nord for Alléen mod vest.

Området har kote 25, men alligevel er der fundet mange stenredskaber nær gården og vandåren fra 'Rundingsholm' er den samme vandåre, der senere 'blev tilsluttet' Papfabrikken (i dag Ulfoss Plastic) på Strandmøllevej 9, nær kote 0.

Rylestien

(Orø, Næsby Strand /)

'Sommerhusområde'.

Rylen er en kortnæbbet, lille vadefugl, som lever på strandenge/hedemoser og den fourager ved lavvande.

Den er en fantastisk flyver med en svirrende, trillende, lidt klagende 'stemme', som har givet den navnet 'ryle'.

Rylevej

(Holbæk vest / 1926)

'Fuglekvarteret' (i folkemunde 'Pipkvarteret').

Ved træktid samles rylerne i store flokke og da rylen er meget social opleves mange andre arter i disse store flokke, der nemt kan rumme flere tusinde fugle. Hvis flokken bliver opskræmt, letter den som på tælling, og hvis den er sammensat af forskellige arter, grupperer de sig efter artsstørrelser, så sværmen – set på afstand – kan minde om en stor uregelmæssig myggesværme eller om drivende røg.

Hvordan koordinationen foregår, ved man ikke, men faktum er, at flere tusinde fugle kan vende på én gang, så de snart ses fra ryggen, snart fra bugen og deres skarpe drejninger bevirker, at de er et meget vanskeligt mål for f.eks. en falk, der vil supplere menukortet. Den bliver simpelthen forvirret.

Ryttervænget

(Vipperød / 1972)

Et lille 'erhvervsområde' i Vipperød (8 lidt ældre næringsveje).

Vænge: se ordforklaring omkr. 'jorder'.

Rækmarken

(Hørby / 1972)

'Rækmarkgården' udflyttedes fra 'Hørby Gård' ca. 1780 og er stadig i slægtens eje. Den blev placeret i 'den yderste række marker' i Hørby sogn tæt ved 'skjelhuset' i Udby sogn op til Hørby sogn (se sognegrænsen på et kort).

Datidens evne til på simpel måde at beskrive beliggenhed er dette et godt eksempel på.

Rævestien

(Bognæs / 1972)

'Sommerhusområde'.

Det lille danske 'rovdysområde' på Bognæs. Egentlig 'røt'/'refr', der betyder 'den rødbrune'. Ligesom 'bjørn' har ordet 'ræv' været et

tabuord (frygt for at hidkalde den) og som naaord (i-stedet-for-ord) har man sagt 'den rødbrune'.

Rævens brunsttid kaldes 'rolletid' og den 'roller', når den parrer sig.

'En ræv har altid 2 udgange' siger ordsproget, men det er næsten sikkert, at ræven ikke selv har gravet hulen – eller 'kedlen' som den kaldes. Ræven flytter gerne ind i brugte lokaler f.eks. et forladt grævlingebo.

Den er et rovdyr, men også lidt af en 'skralde-mand' nu, da den er begyndt at invadere byernes forstæder.

'Dyrenes Beskyttelse' i samarbejde med 'Skov- og Naturstyrelsen' har udgivet et smukt, informationshæfte: 'Om at leve med byræve'. Fås f.eks. på kommunen.

Begrebet 'lumsk' har altid knyttet sig til ræven, hvilket også giver sig udtryk i menneskebilledet som f.eks. 'være en gammel ræv/rævepels, at 'have en ræv bag øret', 'rævesøvn' og at 'bage en rævekage'.

Egner's 'Dyrene i Hakkebakkeskoven' rammer 'Mikkel' på en prik.

Rødkælkevej

(Holbæk vest /)

- eller som den også kaldes, 'rødhals' selv om halsen/brystet nærmere er rustbrunt. Brystet – hagesmækken – spiller en rolle, når den ufordrageligt forsvare sit territorium: udspilede brystfjer og halen lodret. Ellers er den meget tillidsfuld og smutter gerne rundt mellem spade og rive efter orme og insekter.

De fleste kender nok fra deres engelskbog børnerimet: 'Who killed cock Robin ---?'. Det var nu ikke 'the sparrow' (spurven), men undersøgelser har vist, at 'Robin' er ret skrøbelig, idet artens gennemsnitsalder kun er ét år, trods det faktum, at den har en 'lille kamelpukkel' til en fasteperiode.

'-kælk' sniger sig ind fra tysk 'kalchen', lille strube.

Vejen er nabo til 'Fuglekvarteret' og ligger i trekanten mellem to jernbaner.

Rølmervej

(Løserup Strand / 1974)

Udstykning fra Rølmergården.

Rønne Allé

(Holbæk øst /)

Rønneren er et nydeligt træ – spec. som solitær, men også som allé-træ eller vejtræ (her er det normalt *siljerøn* der anvendes): tidlig grøn om foråret ('majgrønt') og flotte røde bær efterår og vinter – om fuglene ellers vil.

Forudsætningen for navnet er urnordisk 'ra-udnia' – 'den røde' – med klar henvisning til bærrerne, som er bitre, men gode både til gelé og til snaps/likør.

Ræven synes de er sure, men det er lidt af en lydharmonisk fordanskning af en *Æsop dyrefabel* (2500 år gammel), hvor det var *bær* eller *druer* der var tale om.

'Flyverøn' er ret almindelig. Blot der er lidt muld på en murtop eller oven i et hult gammelt træ – så er rønneren der.

Et par år har en sådan 'flyverøn' groet på toppen af renaissancegavlen (genopfrisk Nygade).

Rønnegårdsvej

(Markeslev Strand /)

Udstykning fra Rønnegården, der har været arvefæste fra Hørbygård.

Arvefæste: en udvidelse af *Livsfæste*, hvor fæstet – den bindende aftale – var knyttet til 'fæsterens' og hans kones livstid, mens arvefæstet kunne overføres til en arving.

'Fæsteren' betalte indfæstning, landgilde og arbejde (hoveri) til 'ejeren' og udredte skatter og afgifter til det offentlige.

Rønneleddet

(Kisserup Strand /)

'Sommerhusområde'.

Her er næppe tale om 'et led' til at lukke, men om det, der på gammeldansk hed '*leta*' og betyder '*vej*' eller '*retning*', samme ord vi har i at 'drage i ledning' (krigstogt).

For øvrigt kaldes rønnetræet også '*Thors redning/frelse*' efter hans 'kontrovers' med jættedatteren Gjalp, hvor han redder sig op af det rivende vand i den største af alle elve '*Vimur*',

ved at gribe fat i et rønnetræ, der ludede ud over vandet.

Rørsangervej

(Holbæk vest / 1950)

'Fuglekvarteret' (i folkemunde) 'Pipkvarteret'.

Rørsangeren findes overalt i Danmark, hvor der er tæt tagrørsbevoksning ved søer og moser.

Den flyver sjældent, men er meget urolig/livlig i sin hoppen fra tagrør til tagrør, hvor den også omkring 3-4 rør bygger en dyb redekurv, der skal kunne modstå rørskovens bevægelser og kompensere for rørens forskellige væksthastighed.

Den er almindelig vært/rugemor for gøgen, der sætter pris på, at reden er solid.

Rørvangsparken

(Holbæk syd / 1965)

Det første af de 2 store kolonihaveområder syd for byen. Udlagt med 168 haver.

Det andet område hedder 'Grandløseparken', anlagt 1980 med 103 haver og 60 i reserve. Området er udstykket fra udflyttergården 'Rørvangsgården' (under 'Ladegården').

Rørvangsvej

(Holbæk syd / 1977)

Forbinder Skagerakvej (den med stavefejl) i nord med Omfartsvejen i syd – en fortrinlig (men overset) aflastningsvej gennem industri-kvarteret.

Udstykket fra udflyttergården 'Rørvangsgården' (under 'Ladegården').

Råbjerg

(Løserup Strand / 1972)

'Sommerhusområde'.

Vejen henter sit navn fra den 39 m høje bakke lige nord for skoven 'Dalerne'.

Udstykningsgården bærer også navnet.

Rådhuspladsen

(Bymidte /)

Pladsen er desværre benyttet som p-plads og derved skæmmes synet af byens 3. rådhus,

opført 1911 ved arkitekt Vilhelm Fischer for 279.000 kr.

Fischer var født i Holbæk og som arkitekt virkede han sammen med Martin Nyrop (Københavns rådhus arkitekt), som anbefalede Fischer til byrådet.

Fischer skrev om sit byggeri: *'Jeg har søgt at bygge et dansk Hus og nogen bestemt Stilart har jeg ikke tilstræbt at gennemføre. Man kan finde forskellige i Bygningen. Dog har jeg som det kan ses brugt Motiver fra vore middelalderlige Bygninger. Røde Mursten, Kridtsten og Granit er danske Materialer og passer godt til vort Klima, og det er vel derfor, at intet andet Land har så smukke, røde Mursten som Danmark'*.

Brug lidt tid en søndag – uden biler på pladsen – og oplev bygningen i sin helhed og med sine detaljer. Og gå indenfor og nyd trapperummet. Byens politistation holder til i huset. Se det også fra siderne og bagfra, hvor fængselsbygningen stikker frem.

Det er stadigvæk byens *'rådhus'*, da Byrådsalen dér rummer byrådets møder. Oplev også salen – gerne til et byrådsmøde. Administrationsbygningen vis-a-vis er *'kun'* forvaltningshus.

Vilhelm Fischer tegnede også:

1897 den nuværende Realskole og

1900 Strandparkens Pavillon.

Første rådhus var i klosterets sydfløj, kirkens nuværende mødesal. 1575 omtalt som *'Stenhuset syd for Sognekirken'* i Fr. II's gavebrev til byen. Og i 269 år var *'klosterfløjen'* ramme om byens øvrighed, indtil man 1844 byggede byens andet rådhus (nu *'Museet for Holbæk og Omegns'* administrationsbygning). Arkitekten var F.F. Friis og byggesummen 27.800 kr. Han var også arkitekt på Toldbodbygningen på Havnepladsen 1847, i dag *'Frimurerloge'*.

Byens brandstation lå her i det ombyggede rådhus fra 1912 til 1963. Slangetårnet er en markant del af bygningen (ark. Vilh. Fischer). På pladsen står skulpturen *'Vita Nuova'* (*'Det nye liv'*) skabt af kunstneren Jesper Neergaard og opstillet 1983 mellem det **gamle** og det **nye** adm.-center.

Det er nu ikke vandringsen over Rådhuspladsen fra *'gammelt liv'* til *'nyt liv'*, der har inspireret til titlen.

Den er derimod hentet fra titlen af Dantes (1265-1321) store kærlighedsdigt til Beatrice. Megen symbolik ligger i skulpturen, først og fremmest det livsbekræftende.

Folkeviddet brillerede dog straks: *'Den radikale gruppe med Arnold Sørensen (borgm. 1970-85) i midten presset både fra venstre og højre'*.

I nabolaget – den lille plads vest for administrationscentret – står Børge Jørgensens skulptur *'Samvirke'* (Stålspringvandet). En gave til Holbæk by fra byens 8 pengeinstitutter i anledning af 700 års jubilæet 1986.

Rådhusvej

(Bymidte / 1903)

Byens landinspektør Hohlenberg boede på sin gård, hvor *'Bjelkes Hus'* ligger i dag. *'Bjelkes Hus'* var tidligere Rådmandsgården og Bjelke var borgmester under svenskerkrigene (1657-60) og dæmpede svenskernes lyst til ødelæggelse. Dagens hus er fra 1910.

Hohlenberg havde for egen regning anlagt en vej fra sit hjem, skråt ned over marken mod Jernbanevej (anlagt 1893), en vej han selvsikkert kaldte *'Hohlenberg Vej'*.

Vejnavnet blev senere anfægtet og foreslået ændret til *'Danmarksvej'* 1903, men måneden efter enedes man om *'Rådhus Vej'* med henvisning til Rådhus 2.

På Jernbanevej-hjørnet byggede Nikolaj Flint (1843-1913) sit hus *'Casa Sana'* (*'Sundhedens hus'*, 1905). Flint var professor, distriktlæge og sygehuslæge. Han udvirkede, at amtssygehuset fik operationsstue 1901 (tidligere brugte man *'rullestuen'*).

Han var kendt langt ud over Holbæks grænser for sin hygiejnekamp – ikke mindst for skolebørnene. Nuværende Østre Skole blev opført med gymnastikhus og 2 badelokaler, det ene til skolebrug, det andet til folkebadeanstalt. Han konstruerede ergonomisk korrekte én-mandsborde – langt forud for sin tid. Bordene står i dag på *'Dansk Skolemuseum'*, Kbh.

Sammen med Anders Larsen (se denne) og borgmester N.E.Hansen (se denne) blev enhedsskolen gennemført med gratis undervisning for alle børn og fællesundervisning drenge/piger 1904.

Han trak sig tilbage 1907.

Sygekassen 'Enigheden' fra 1897 byggede hus 1909. ('Det Hvide Hus').